

Moștenitor, erede, moștenire. Interpretare prin traducere juridică

Heir, Successor, Inheritance. Interpretation through Legal Translation

Mădălina-Gabriela GUȚĂ¹, Crina-Maria STANCIU²

Rezumat: Înțelegerea terminologiei juridice reprezintă o provocare nu doar pentru oamenii neinițiați în tainele acestui domeniu, cât și pentru juriști, mai ales în momentul în care trebuie să descifreze modul în care se interpretează normele juridice din legislațiile străine și termenii folosiți de fiecare legiuitor în parte. Astfel, în materie succesorală, în sistemul de drept anglo-american moștenitorul sau eredele poate fi perceput de o manieră plurivalentă ca urmare a variatelor sensuri acordate acestuia în legislațiile străine. Continuarea personalității defunctului este o consecință a caracterelor juridice ale patrimoniului. Cu alte cuvinte, moștenirea a putut fi înțeleasă ca o latură ascunsă a persoanei, latură care se activează la decesul acesteia. Decesul unei persoane este un eveniment care se produce în oricare societate și legislație ne-am afla, însă acesta este perceput de o manieră diferită de către legiuitor. Aceste diferențe se remarcă, în special, în sistemul de drept anglo-american, care a stabilit denumiri variate pentru ceea ce înseamnă moștenirea și moștenitorul, în funcție de natura bunurilor regăsite în masa succesorală. Totodată, în sistemul de drept anglo-american s-a considerat că în termenul de „moștenire” ar putea fi inclus și acela de „trust”, ca modalitate de gestionare și de transmitere a bunurilor. În sistemul de drept francez, de asemenea, se remarcă o diferență față de modul în care a fost denumită și tradusă rezerva succesorală în regiunile de drept cutumiar. Lucrarea noastră își propune să analizeze posibilitatea de uniformizare a terminologiei juridice în materie succesorală, prin prisma modului în care sunt înțelese și utilizate lexemele, uniformizare care îmbină elemente din common law și din sistemul romano-germanic.

Cuvinte-cheie: moștenire, succesor, coproprietate, rezervă succesorală, *joint tenancy*, donație de bunuri viitoare.

Abstract: Understanding legal terminology is a challenge not only for people uninitiated in the mysteries of this field, but also for lawyers, especially when they have to decipher

¹ Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, madalina.guta@yahoo.com.

² Asistent universitar dr., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, crina.stanciu@uaic.ro.

how to interpret the legal norms of foreign legislation and the terms used by each legislator. Thus, in matters of succession, in the Anglo-American legal system the heir can be perceived in a multivalent manner because of the various meanings given to this concept in foreign legislation. The continuation of the personality of the deceased is a consequence of the legal characteristics of the estate. In other words, inheritance could be understood as a hidden side of the person, which is activated upon his death. The death of a person is an event that occurs in any society and legislation, but it is perceived in a different way by the legislator. These differences are particularly noticeable in the Anglo-American legal system, which has established various names for what is meant by the inheritance and the heir, depending on the nature of the assets found in the estate. At the same time, in the Anglo-American legal system it was considered that the term "inheritance" could also include that of "trust", as a way of managing and transmitting assets. In the French legal system, the reserve of succession was named and translated differently compared to common law systems. Our paper aims to analyze the possible standardization of legal terminology in matters of succession through the way the concepts are understood and used. This standardization combines elements borrowed from both common law and the Romano-Germanic system.

Keywords: inheritance, successor, co-ownership, succession reserve, joint tenancy, donation of future assets.

Introducere

Scriitorul britanic Cyril Connolly afirma că „traducerea dintr-o limbă în alta este cel mai delicat exercițiu intelectual; prin comparație, alte jocuri, de la bridge la puzzle, par triviale și banale. Să iei o bucată de greacă și să o traduci în engleză fără să pierzi o firmitură - ce exercițiu încântător!”³. Citatul surprinde frumusețea și complexitatea traducerii, care nu este un simplu exercițiu de înlocuire a cuvintelor. Asocierea cu anumite jocuri mentale nu este întâmplătoare, întrucât reflectă dificultatea acestui proces care solicită atenție, creativitate, adoptarea unei strategii și multă delicatețe la nuanțele limbilor sursă. De asemenea, metafora „a nu pierde o firmitură” subliniază necesitatea de a rămâne fidel sensului original, fapt ce se poate realiza doar printr-o cunoaștere profundă a textului. Traducerea din greaca veche în limba engleză reprezintă doar un exemplu prin care sunt ilustrate calitățile unui bun traducător: curiozitatea manifestată prin dorința de a descoperi alte culturi întrucât diferențele culturale pot influența înțelegerea unui text; capacitatea de adaptare a stilului la specificul textului (e.g. literar, științific) pentru a fi în armonie cu cel original; pasiunea oglindită în munca de cercetare pentru analiza temelor specializate dintr-un domeniu și garantarea acurateței termenilor utilizați. Ultima caracteristică este vizibilă mai ales în cadrul traducerilor juridice, când translatorul se străduiește să cunoască un anumit sistem juridic alături de terminologia specifică pentru a fi capabil să identifice subtilitățile textului sursă. Cu alte cuvinte, vocabularul este precis, iar termenii utilizați trebuie

³ H. O. Brahim, *Analyse linguistique des textes traduits dans les manuels scolaires du cycle moyen*, Faculté des Lettres et des Langues, Université Mouloud Mammeri de Tizi-Ouzou, 2017, p. 16.

să fie înțeleși într-un mod clar și unitar, existând puține cuvinte cu sensuri multiple⁴. În același sens se pronunță și avocatul comparatist Rodolfo Sacco: „adevăratele dificultăți în traducere se datorează [...] faptului că relația dintre cuvânt și concept nu este aceeași în toate limbile juridice”⁵.

Sistemul juridic al unei țări este strâns legat de istoria, cultura și valorile sale. Prin urmare, un termen juridic dintr-o limbă poate să nu aibă un echivalent direct în altă limbă, poate avea un sens diferit sau, chiar dacă termenii par similari, traducătorul trebuie să detecteze nuanțele acestora și contextul în care sunt folosiți. Un exemplu elocvent este termenul englezesc „trust”. În sistemul common law, trust-ul este o „relație de natură legală în cadrul căreia trustee-ul are obligația de a administra sau de a dispune de unul sau mai multe dintre bunurile sale (fondul trust-ului), în conformitate cu termenii care guvernează relația juridică (termenii trust-ului) spre beneficiul unui beneficiar”⁶. Acest concept nu are un echivalent direct în țările romano-germanice cum ar fi Franța și România, unde este adesea tradus prin „fiducie”. Exemplul ilustrează modul în care relația dintre cuvânt și conceptul desemnat de acesta nu este aceeași în toate limbile, ceea ce face ca traducerea juridică să fie un proces complex, plin de provocări la fiecare pas.

1. Noțiunile de succesiune și moștenitor în Franța

Dreptul și limba, așa cum subliniază Jean Carbonnier, sunt fenomene sociale, formate în principal prin cutumă și dotate cu un caracter normativ și obligatoriu⁷. De asemenea, Gérard Cornu le consideră „fenomene cutumiare” care evoluează pe parcursul timpului⁸. Cornu subliniază că aceste fenomene sunt dinamice și se adaptează la schimbările sociale, culturale și economice. Prin urmare, evoluția obiceiurilor juridice și lingvistice este indisolubil legată de progresul societății. Mutațiile societății franceze au avut un impact semnificativ asupra dreptului succesoral, care a trebuit să fie adaptat pentru a putea răspunde nevoilor acesteia, schimbării valorilor sociale și noilor configurații familiale.

Împrumutat din latinescul „successio”, el însuși derivat din „succedere” (acțiunea de a lua locul cuiva; a veni în locul lui)⁹, termenul „moștenire” se referă la „transmiterea (legală sau testamentară) către una sau mai multe persoane în viață

⁴ G. Marty, P. Raymond, *Droit civil. Introduction générale à l'étude du droit et des institutions judiciaires. Le statut des personnes physiques et morales*, tome 1, Sirey, Paris, 1961, p. 103.

⁵ R. Sacco, *Un point de vue italien*, *Cahiers de Droit*, no. 28 (4), Les Presses de l'Université Laval, Québec, 1987, p. 850, doi: <https://doi.org/10.7202/042844ar>.

⁶ D. Moreanu, *Trust-ul în cadrul unui viitor cod civil European*, în *Studii și cercetări juridice europene. Conferința Internațională a doctoranzilor în Drept*, ediția a opta, Facultatea de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara, Editura Universul Juridic, București, p. 210.

⁷ M. Fernet, *La langue et le droit dans les relations commerciales internationales*, thèse, Université de Dijon, 2009, p. 285.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Centre national de ressources textuelles et lexicales, <https://www.cnrtl.fr/definition/succession>, accesat în 3.03.2025.

a patrimoniului lăsat de o persoană decedată”¹⁰. În strânsă legătură cu această noțiune este cea de moștenitor, adică persoana care va dobândi bunurile lui *de cujus*. La prima vedere, termenul „moștenitor” este ușor de înțeles, dar această aparentă simplitate ascunde o multitudine de nuanțe care îl fac mai complex decât pare.

Stricto sensu, moștenitorul reprezintă o rudă legitimă care, conform normelor legale, este chemată să primească moștenirea unei persoane decedate¹¹. Normele concepute au la bază ideea că moștenirea ar trebui să rămână în cadrul familiei, considerată protectorul bunurilor și tradițiilor strămoșilor. Acest lucru este vizibil mai ales în perioada Evului Mediu. Sistemul feudal impunea adesea ca bunurile să fie transmise fiului cel mai mare, consolidând ideea că succesiunea trebuie să rămână în familie pentru a menține puterea și statutul social. În plus, membrii familiei aveau acces la un nivel de securitate financiară după decesul unei persoane și puteau decide cu privire la soarta bunurilor respective.

Lato sensu, termenul „succesor” înglobează „toți moștenitorii *ab intestat*, inclusiv soțul supraviețuitor, cu excepția statului, care este considerat un succesor neregulat”¹². *De cujus* își poate exprima dorințele cu privire la distribuirea bunurilor sale prin intermediul unui testament (moștenire testamentară), fiind redusă, astfel, probabilitatea apariției unor dispute între moștenitori.

Succesiunea poate fi o sursă de tensiune, în special atunci când averea este împărțită între mai mulți membri ai familiei. În lipsa unui testament, transmiterea patrimoniului succesoral are loc în temeiul legii care stabilește clar persoanele, ordinea în care acestea vin să culeagă moștenirea și cotele lor. Așa cum am menționat anterior, multă vreme a supraviețuit ideea potrivit căreia moștenirea trebuie să rămână în familie. Prin urmare, soțul supraviețuitor care nu avea nicio legătură de sânge cu defunctul nu era inclus în categoria moștenitorilor legali. Apariția Codului civil napoleonian în 1804 nu aduce modificări privind statutul precar al acestuia. Abia în anul 1891 soțul supraviețuitor a început să beneficieze de uzufructul unui sfert sau a unei jumătăți din moștenire¹³. Cu toate acestea, acest drept a rămas limitat și a variat în funcție de moștenitorii prezenți. În anii următori au fost introduse noi reglementări, cum ar fi crearea de donații între soți (1963), reforma regimurilor matrimoniale (1966) și acordarea de drepturi specifice asupra locuinței familiei (2002)¹⁴, pentru a oferi o mai bună protecție soțului supraviețuitor. Într-un sens și mai larg, în sfera noțiunii de moștenitor vom include și legatarii care dobândesc dreptul de a moșteni prin intermediul voinței defunctului (testamentul).

¹⁰ G. Cornu, *Vocabulaire juridique*, 12e édition, Presses Universitaires de France, Paris, 2018, p. 2102.

¹¹ *Idem*, p. 1093.

¹² *Idem*, p. 1093.

¹³ *Revue pratique du notariat belge*, no. 2543 - Livraison des 10, 20, 30 mai 1968, p. 159, <https://bib.kuleuven.be/rbib/collectie/archieven/rnb/1968-2543.pdf>, accesat în 5.03.2025.

¹⁴ F. Bordu, *Succession entre époux : quelle part pour le conjoint survivant?*, <https://www.capital.fr/votre-argent/succession-quelle-part-de-lheritage-pour-le-conjoint-survivant-1282648>, accesat în 5.03.2025.

În cadrul traducerilor juridice, translatorul trebuie să fie atent la nuanțele acestui termen și la maniera în care acestea sunt folosite în textele sursă. El poate întâlni termenul „acceptant”, care se referă la moștenitorul ce și-a asumat acest statut, fie pur și simplu, fie sub beneficiu de inventar¹⁵. În acest caz, traducătorul poate fi nevoit să ofere minime explicații despre formele acceptării moștenirii, pentru ca publicul țintă să înțeleagă mai bine terminologia. Astfel, acceptarea pură și simplă poate îmbrăca două forme: expresă și tacită. Potrivit art. 782 din C. civ. francez, acceptarea este considerată expresă atunci când succesorul dobândește statutul de moștenitor acceptant prin intermediul unui act autentic sau sub semnătură privată¹⁶. Pe de altă parte, acceptarea este tacită atunci când succesorul îndeplinește un act care implică, în mod inevitabil, intenția sa de a accepta, act pe care îl poate îndeplini numai în calitate de moștenitor acceptant¹⁷. Spre exemplu, vânzarea de către succesibil a unor bunuri din masa succesorală supuse pieirii sau încasarea chiriei pentru un bun care face parte din succesiune pot fi acte de acceptare tacită.

Atunci când traducătorul face referire la persoana care acceptă moștenirea sub beneficiu de inventar, ar trebui să utilizeze termenul „bénéficiaire” (beneficiar). Acceptarea se face după întocmirea unui inventar al bunurilor de către un notar, fapt care îi permite beneficiarului să aibă o imagine clară asupra bunurilor și datoriiilor defunctului. În plus, beneficiarul este răspunzător pentru datorii numai în limita bunurilor moștenite, protejându-și astfel bunurile personale de datoriiile defunctului¹⁸. De asemenea, acesta poate negocia cu creditorii pentru a achita datoriiile succesiunii¹⁹. În opoziție cu termenul „acceptant” este termenul „renonçant” („renunțator”), adică persoana care, în virtutea libertății de voință, repudiază moștenirea.

Alți termeni, precum „présomptif”, nu au o traducere la fel de facilă. Ar fi greșit dacă l-am traduce în limba română ca „moștenitor prezumtiv/prezumat”. Prin urmare, traducătorul are sarcina de a căuta termeni similari care se apropie cel mai bine de sensul original. În limba franceză, acest cuvânt face referire la vocația succesorală a unui individ, cu alte cuvinte la dreptul de a moșteni bunurile unei persoane decedate. Acest drept poate fi stabilit prin lege sau poate fi rezultatul dorințelor exprimate de *de cujus* printr-un testament. Vocația succesorală se bazează, în primul rând, pe relațiile de familie și, într-o mai mică măsură, pe relațiile maritale²⁰. Așadar, au vocație succesorală ascendenții, descendenții, frații și

¹⁵ G. Cornu, *op. cit.*, p. 1093.

¹⁶ *Code civil français*, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000006150535, accesat în 6.03.2025.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ S. Dubois, *L'acceptation sous bénéfice d'inventaire : Une protection juridique pour l'héritier prudent*, <https://www.enovation-notaires.com/lacceptation-sous-benefice-dinventaire-une-protection-juridique-pour-lheritier-prudent/>, accesat în 5.03.2025.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Picovschi, *L'existence d'une vocation successorale*, <https://www.heritage-succession.com/article-la-vocation-successorale.html>, accesat în 7.03.2025.

surorile, dar și soțul supraviețuitor. În limba română ar fi indicat să traducem termenul „présomptif” prin „succesibil”. Termenul este definit în art. 1100 din C. civ. român: „prin succesibil se înțelege persoana care îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru a putea moșteni, dar care nu și-a exercitat încă dreptul de opțiune succesorală.”²¹

Un alt exemplu este termenul „préféré”, utilizat pentru a indica „moștenitorul de rang prioritar care exclude moștenitorii subsecvenți”²². Deși nu este utilizat în mod obișnuit în sfera dreptului succesoral, acesta ne conduce spre o altă noțiune cheie: clasa de moștenitori. În dreptul francez, moștenitorii sunt organizați în funcție de ordinea de prioritate, prevăzută în cuprinsul art. 734 din C. civ. francez. Descendenții, inclusiv copiii și nepoții, sunt în general primii în această ierarhie, urmați de ascendenții privilegiați (părinții) și colateralii privilegiați (frații și surorile defunctului). Apoi urmează ascendenții ordinari (bunici, străbunici) și colateralii ordinari (unchi, mătuși). Aceeași ordine o regăsim și în C. civ. român. Acest lucru ar putea fi explicat prin faptul că C. civ. francez, introdus în 1804 sub domnia lui Napoleon, a avut un impact considerabil asupra multor state din Europa. Modernizarea sistemului juridic românesc, în secolul al XIX-lea, s-a fundamentat în mare măsură pe Codul civil francez în scopul dezvoltării propriului cadru juridic.

În antiteză cu „présomptif” se află termenul „subséquent”, folosit pentru moștenitorul de grad mai îndepărtat, care are acces la moștenire în mod excepțional (renunțare)²³. Nu în ultimul rând, menționăm termenul „réservataire”, tradus prin „moștenitor rezervatar” (persoana care beneficiază de o parte „garantată” din moștenire, cunoscută sub numele de „rezervă”).

În general, un moștenitor este o persoană care are dreptul să primească bunurile altei persoane după decesul acesteia, în conformitate cu normele succesoriale. Prin analiza acestui concept-cheie, am putut observa cum aparent cel mai simplu termen din sfera dreptului succesoral poate avea nuanțe juridice diferite în funcție de context.

2. Uniformizarea noțiunii de rezervă succesorală în Franța

În prezenta secțiune ne propunem să evidențiem modul în care această noțiune a fost adoptată pe întreg teritoriul Franței. Profund înrădăcinat în practica cutumiară, dreptul succesoral francez a evoluat sub influența dreptului roman și a tradițiilor germanice.

Înainte de Revoluția Franceză, Franța era împărțită în două din punct de vedere juridic: *pays de droit coutumier* (nord), unde se practica dreptul cutumiar, și *pays de droit écrit* (sud), unde se aplica dreptul roman²⁴. Rezerva succesorală, adică

²¹ *Codul civil*, ed. 21, Editura Hamangiu, București, 2024.

²² G. Cornu, *op. cit.*, p. 1094.

²³ *Idem*, p. 1094.

²⁴ C. Ginoulhiac, *Cours de droit coutumier français dans ses rapports avec notre droit actuel*, în *Revue Historique de Droit Français et Étranger* (1855-1869), volum 5, 1859, p. 70, <http://www.jstor.org/stable/43840342>, accesat în 9.03.2025.

partea din moștenire la care moștenitorii rezervatari au dreptul indiferent de voința defunctului²⁵, derivă din fuziunea dintre dreptul scris și cel cutumiar. În regiunile care aplicau dreptul scris (*pays de droit écrit*) întâlnim termenul „légitime”. Din păcate, în limba română nu avem o traducere corespunzătoare a acestui termen, de aceea este indicat ca traducătorul să folosească termenul original și să ofere câteva explicații sau să recurgă la conceptul de „rezervă” (deși, în acest caz, ar trebui să menționeze dacă se referă la *pays de droit coutumier* sau la *pays de droit écrit*, întrucât termenul „légitime” are propriile caracteristici în funcție de zonă).

În lucrarea *Vocabulaire juridique*, autorul Gérard Cornu definește termenul ca fiind ceva „acordat sau rezervat prin lege (nume dat uneori părții atribuite prin lege anumitor moștenitori)”²⁶. Atunci când un tată alege să-și dezmoștenească copiii prin numirea altor moștenitori în testamentul său, copiii au dreptul de a contesta aceste alegeri și de a pretinde o parte din bunurile defunctului, cunoscută sub numele de *legitima pars*²⁷. Prin garantarea unei părți minime din moștenire pentru anumiți moștenitori, dreptul roman urmărea menținerea coeziunii familiale. Acesta a împiedicat ca moștenitorii apropiați, cum ar fi copiii, să fie privați de resursele de care aveau nevoie pentru a-și câștiga existența, asigurând totodată continuitatea liniei familiale.

Conceptul „légitime” a fost introdus treptat și în provinciile guvernate de cutumă. Acesta a fost adaptat la regulile succesiunii cutumiare, care pun accentul pe protecția moștenitorilor și pe transmiterea bunurilor familiale. Conceptul „légitime” din regiunile de drept cutumiar are o mai mare flexibilitate decât cel din regiunile care aplicau dreptul roman. Acesta se adaptează la practicile locale și poate varia în funcție de tradițiile specifice fiecărei regiuni. Spre exemplu, potrivit cutumei din Normandia, fiicele erau excluse de la succesiune atunci când erau prezenți fii, din cauza unei tradiții influențate de dreptul salic²⁸. Cu toate acestea, în absența fiilor, ele puteau obține moștenirea. De asemenea, obiceiul normand acorda un loc privilegiat fiului cel mare, care era adesea principalul moștenitor al bunurilor familiei. În fond, dreptul normand urmărea păstrarea proprietății în cadrul neamului, ceea ce explică importanța acordată moștenirii masculine²⁹.

De-a lungul timpului, cele două s-au influențat reciproc, iar ceea ce cunoaștem în prezent sub denumirea de „rezervă” este o combinație a sensurilor termenului „légitime” în dreptul roman și, respectiv, în dreptul cutumiar. Scopul

²⁵ G. Cornu, *op. cit.*, p. 1927.

²⁶ G. Cornu, *op. cit.*, p. 1289.

²⁷ M. P. Poch, «Introduction». *Aux origines de la réserve héréditaire du Code civil : la légitime en pays de coutumes (XVIe-XVIIIe siècles)*, Presses universitaires d'Aix-Marseille, 2009, pp. 15-20.

²⁸ Musset J., *La "promesse de garder succession" en Droit Normand*, în *Cahier des Annales de Normandie*, n° 26, 1995, Mélanges René Lepelletier, pp. 505-513, https://www.persee.fr/doc/annor_0570-1600_1995_hos_26_1_6640, accesat în 9.03.2025, DOI: <https://doi.org/10.3406/annor.1995.6640>.

²⁹ *Ibidem*.

acestei instituții a fost acela de a armoniza libertatea de a dispune de bunuri prin testament cu protecția moștenitorilor rezervatari.

3. Traduceri ale moștenirii în vechiul drept românesc și în sistemul de drept anglo-american

Domeniul succesiunilor poate fi perceput ca fiind unul multicultural. Într-adevăr se discută despre efectele pe care evenimentul natural al decesului unei persoane le va produce în plan juridic. Găsim însă că, indiferent de legislația avută în vedere, decesul persoanei va fi elementul de legătură pe care îl vom cerceta.

Persoana a fost interesată încă din vechi timpuri de instrumente care să-i garanteze faptul că cele agonisite în timpul vieții nu vor fi pierdute după deces: bunurile din timpul vieții trebuiau, prin urmare, să își găsească un nou patrimoniu în cadrul căruia să fie încorporate³⁰. Astfel, statele, prin intermediul reglementărilor juridice, au creat o punte între „viață” și „moarte”, respectiv între drept de proprietate și moștenire.

Analizând mai bine înțelesurile noțiunii de „proprietate”, putem stabili că aceasta redă ideea totalității drepturilor reale și a drepturilor de creanță aflate în legătură cu ceea ce aparține persoanei la un anumit moment. În cadrul acestei secțiuni avem în vedere dreptul românesc din cadrul sistemelor de drept romano-germanice. Prin urmare, aspectele asupra cărora se concentrează legiuitorul sunt diferențierea și calificarea drepturilor care decurg din actele și faptele persoanei.

Mai aducem în vedere faptul că drepturile se pot include sau nu în patrimoniul persoanei, caz în care se lucrează cu diferențierea drepturilor patrimoniale (drepturile reale și drepturile de creanță) și a drepturilor personal nepatrimoniale. De cealaltă parte, sistemul de drept common law se concentrează asupra remediilor necesare apărării drepturilor persoanei. Acestea se explică prin faptul că în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord s-a aplicat raportul de vasalitate dintre Coroană, nobilime și țărani. Coroana deținea în proprietate absolută pământul, în vreme ce nobilimea primea, mai degrabă, un drept de a folosi terenul (use-ul) în beneficiul Coroanei³¹. Plecând de la această diferență, vom observa în cele ce urmează modul în care sunt percepute tipurile de succesiune.

În sistemul de drept românesc se discută despre moștenirea legală și despre moștenirea testamentară, prima reprezentând regula, iar a doua redând excepția. Doctrina românească mai discută în trecut despre o succesiune convențională, care se referea la încheierea donațiilor de bunuri viitoare³². Aceste donații aveau ca obiect o moștenire, o masă patrimonială sau bunurile individual determinate ale

³⁰ D. Cărpenu Stanciu, *Dreptul de moștenire*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 5.

³¹ Y. Emerich, *Conceptualising Property Law: Integrating Common Law and Civil Law Traditions*, Edward Elgar Publishing, 2018, p. 88.

³² C. Codrea, *Donația în dreptul european. Aspecte de drept comparat*, Editura Universul Juridic, 2016, p. 148.

persoanei. Elementul central al acesteia era redat de faptul că se încheia prin intermediul contractului de căsătorie. Contractul de căsătorie a fost reglementat de vechiul Cod civil, dispozițiile acestuia fiind abrogate³³. De un real interes este domeniul de aplicare al instituției contractuale, respectiv al donației de bunuri viitoare dintre soți: aceasta se încheie pe calea convenției matrimoniale, care se fundamentează pe promisiunea aceluia care dispune de a lăsa soților sau unuia dintre soți la moartea sa totalitatea bunurilor, masa patrimonială, bunul individual determinat. În acest fel, pe calea unei convenții, se acorda titlul de succesibil unei persoane/unor persoane bine determinate³⁴.

Sistemele determinante ale autorilor români în ceea ce privește situațiile în care a putut fi utilizată instituția contractuală vor fi conturate în cele ce urmează. Astfel, pe de o parte, a existat un sistem extensiv promovat de profesorul Traian Ionașcu, care stabilea că, având în vedere modul în care a fost formulat textul art. 821 din vechiul Cod civil, instituția contractuală putea fi aplicată unui număr nelimitat de cazuri, fără a exista situații de excepție. Acestea au fost stabilite și ca urmare a comparației cu articolele Codului civil francez de la acel moment, care arătau că donațiile de bunuri viitoare nu puteau fi realizate, sub sancțiunea nulității absolute, decât față de viitorii soți prin contractul matrimonial sau în timpul căsătoriei, între soți, prin act autentic³⁵. Cu alte cuvinte, dacă legiuitorul român ar fi dorit o anumită limitare de aplicare, ar fi realizat-o utilizând un limbaj juridic similar cu acela al legiuitorului francez.

În ceea ce privește sistemul intermediar, acesta admite și menține modul în care a înțeles legiuitorul francez să reglementeze instituția contractuală: există o donație de bunuri viitoare care poate fi inclusă fie într-o convenție matrimonială (încheiată în folosul viitorilor soți), fie prin act autentic (încheiat în beneficiul soților).

Un ultim sistem de referință a fost acela restrictiv, care stabilea că donația de bunuri viitoare nu putea fi încheiată decât pe calea convenției matrimoniale. Cu alte cuvinte, acest sistem stabilea faptul că ulterior încheierii căsătoriei nu mai puteau fi realizate asemenea liberalități. S-a conchis, astfel, că textul juridic aferent instituției contractuale avea în vedere exact acest ultim sistem. Instituția contractuală a reprezentat, astfel, o excepție de la regula conform căreia pactele asupra unei moșteniri nedeschise încă sunt lovite de nulitate absolută, marcând, totodată, posibilitatea dispunătorului de a o revoca (fiind excepție de la regula *donner et retenir ne vaut*)³⁶.

De remarcat este faptul că donația de bunuri viitoare sau instituția contractuală a reprezentat un act cu titlu gratuit. Astfel, prin intermediul acesteia se realiza un transfer din patrimoniul dispunătorului în acela al gratificatului. Părțile se numeau „instituant” (dispunătorul care nu solicită un contra-echivalent din partea gratificatului) și „instituit” (gratificatul care va obține la data decesului

³³ E. Romano-Safta, *Dreptul de moștenire în România*, vol. I, Editura Graphix, 1995, p. 36.

³⁴ O. Căpățînă, *Titlul gratuit în actele juridice*, Editura Rosetti, 2003, p. 37.

³⁵ *Idem*, p. 38.

³⁶ *Idem*, p. 45.

dispunătorului un beneficiu pecuniar, inclus în sarcina alipită donației rezultate). Printre caracteristicile esențiale ale donației de bunuri viitoare amintim următoarele:

- a fost o dispoziție pentru cauză de moarte, iar instituantul promitea bunurile viitoare (totalitatea acestora, o parte din acestea sau bunuri individual determinate);
- avea o natură juridică contractuală ca urmare a acordului de voință care fundamentează liberalitatea astfel realizată;
- se încheia sub imperiul solemnităților: forma pe care o lua a fost aceea a unui act autentic, sub sancțiunea nulității absolute;
- era irevocabilă: dispunătorul nu mai putea dispune cu titlu gratuit de bunurile promise în beneficiul altei persoane decât instituitul³⁷.

De un real interes ne apare și diferența dintre donația de bunuri viitoare și donația *mortis causa*. Aceasta din urmă nu numai că stabilea decesul dispunătorului drept condiție suspensivă, dar alipea și o condiție rezolutorie (dacă decesul dispunătorului nu se va realiza, atunci dreptul de proprietate al gratificatului se va desființa). În plus, donația *mortis causa* putea avea ca obiect nu numai bunurile viitoare, ci și bunurile prezente ale dispunătorului³⁸.

Am analizat instituția contractuală care presupunea realizarea unei liberalități aparte față de ceea ce cunoaștem în zilele noastre pentru a putea să apropiem studiul nostru de acela al liberalităților din Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord.

Ce înseamnă traducerea liberalităților din limba engleză în limba română? Răspunsul face referire la mai multe instituții care funcționează ca liberalități sau, mai bine spus, ca „will substitutes”. Dacă am traduce cuvânt cu cuvânt această sintagmă, am ajunge la concluzia că avem de analizat înlocuitorii de testamente sau anumite forme juridice care, deși nu pot fi încadrate în categoria testamentelor, ar produce, poate, aceleași efecte juridice. Aceste „will substitutes” pot fi clasificate astfel: „pure will substitutes”, acte care se comportă ca un testament, fiind revocabile în timpul vieții dispunătorului (în cazul contractelor de asigurare de viață), și „imperfect will substitutes”, care au în vedere un transfer pentru cauză de moarte ce poate fi realizat și prin intermediul actelor încheiate *inter vivos* (spre exemplu instituția *joint tenancy*)³⁹.

Realizăm, astfel, o scurtă incursiune în sfera acestor categorii de alternative la testament. O primă asemenea formulă juridică este redată de *joint property*. *Joint tenancy* reprezintă un mod de deținere a dreptului de proprietate în comun de către mai multe persoane. Cu alte cuvinte, un oarecare echivalent în sistemul nostru de drept ar fi redat prin coproprietate, ca excepție de la caracterul exclusiv al dreptului de proprietate. Preluarea acestei terminologii în sistemul nostru de drept nu va

³⁷ *Idem*, p. 48.

³⁸ *Idem*, p. 51.

³⁹ P. Gallanis Thomas, *Will Substitutes: A US Perspective*, în A. Braun, A. Röthel, *Passing Wealth on Death*, Hart Publishing, 2016, p. 18.

putea fi posibilă de o manieră absolută deoarece există anumite particularități necesare a fi menționate, cum ar fi efectele stării de *joint tenancy*, aceasta redând o modalitate de transfer a drepturilor de proprietate sau de transformare din starea de coproprietate în aceea de proprietate exclusivă la decesul unuia dintre coposesori către persoana rămasă în viață. Prin urmare, decesul persoanei este acela care determină obținerea de către coproprietari a întregului bun, în temeiul certificatului de deces sau al unei permisiuni de administrare a bunului. În general, această formulă juridică este utilizată de părinți împreună cu copiii, aceștia din urmă primind bunurile fără a mai fi limitați de regulile aferente dreptului succesoral⁴⁰.

O altă figură juridică pentru care nu vom putea găsi un echivalent absolut în sistemul nostru de drept și, pe cale de consecință, nu vom putea utiliza termenii proprii limbii române pentru a stabili un echivalent este „joint bank accounts”. Acest concept presupune transferul activelor într-un cont bancar comun în vederea creării unor beneficii în favoarea acelor care l-au constituit. Conturile comune pot presupune transferul dreptului de proprietate care să se realizeze la decesul uneia dintre persoanele care au constituit conturile. Sunt necesare, în acest sens, manifestarea unei intenții exprese a deținătorilor contului, precum și răsturnarea prezumției conform căreia contul discutat ar fi numai un avans la moștenire (situație în care bunurile vor reveni pe cale de donație coposesorilor supraviețuitori ai contului comun). În caz contrar, se va considera ca fiind creată mai degrabă o fiducie/un trust care presupune ca cealaltă persoană deținătoare a contului să obțină numai calitatea de administrator de cont până la preluarea activelor de către moștenitorii celui decedat⁴¹.

În ceea ce privește limitele dreptului de a dispune, observăm în sistemul de drept englez o scindare a împărții succesiunii în funcție de natura bunurilor: fie mobile, fie imobile. Cu toate acestea, situația s-a schimbat ca urmare a modificărilor legislative din anul 1925. Prezentăm, astfel, și terminologia aferentă domeniul succesoral în Regatul Unit: „legatee” este persoana care primește bunurile mobile în temeiul testamentului; „residuary legatee” este persoana care primește legatul a ceea ce rămâne din bunurile mobile transmise; „heir” este persoana care dobândește totalitatea bunurilor imobile, în temeiul regulilor moștenirii legale, la momentul în care nu a fost încheiat un testament; „devisee” este persoana care va primi bunurile imobile în temeiul testamentului; administratorul bunurilor mobile și executorul (persoana care administrează bunurile imobile și le distribuie moștenitorilor stabiliți prin testament)⁴².

Obligațiile incluse în sfera actelor *mortis causa* produc efecte variate, depinzând mult de modul în care au fost formulate și incluse în sfera liberalităților permise. În ipoteza în care s-ar stabili sarcini de către *de cujus* pentru moștenitori,

⁴⁰ A. Braun, *Will Substitutes in England and Wales*, în A. Braun, A. Röthel, *Passing Wealth on Death*, Hart Publishing, 2016, p. 60.

⁴¹ *Idem*, p. 61.

⁴² M. Kaminsky, *Legatee, Heir, Beneficiary, and Devisee: What Are the Differences?*, <https://www.legalzoom.com/articles/legatee-heir-beneficiary-and-devisee-what-are-the-differences>, accesat în 10.02.2025, p. 1.

acestea vizează mai degrabă obligații naturale, sub o formă care să le confere efectele dorite⁴³.

Pentru a putea observa modul în care liberalitățile ca „will substitutes” ar putea produce efecte, vom analiza cauza *Re Welch*. În cadrul acesteia a fost avut în vedere tratamentul fiscal al sumelor de bani lăsate de tată pentru fiul său, sume care aveau să-i parvină acestuia din urmă la momentul decesului dispunătorului. În această situație, s-a pus întrebarea dacă suma de bani cu titlu de ajutor ar trebui încadrată în sfera moștenirilor sau dacă aceasta redă un act *inter vivos* care a fost afectat unui termen suspensiv al decesului. Răspunsul acordat de Privy Council a stabilit că suma de bani este considerată o fiducie, și anume un act *inter vivos* care presupunea o gestionare a sumelor de bani de către un administrator. Acesta din urmă avea sarcina de a acorda sumele de bani rezultate din administrare fiului dispunătorului⁴⁴. În această speță se remarcă necesitatea de a face distincția terminologică dintre fiducie și moștenire, modalitățile proprietății fiind acelea care au condus la stabilirea corectă a actului încheiat. Noi am folosit termenul „fiducie”, dar, în realitate, avem de-a face cu instituția trust-ului existentă în sistemele de common law. În sistemul nostru de drept s-a adoptat o instituție apropiată trust-ului (pe cale de aculturație juridică), respectiv fiducia, care se remarcă printr-un formalism exacerbat, precum și prin limitarea persoanelor care pot să o stabilească și a scopurilor sale (în sistemul de drept românesc, fiduciarul este persoana care primește drepturi spre administrare în folosul unui beneficiar din partea unui constituitor; pe calea fiduciei nu pot fi realizate liberalități indirecte).

Concluzii

A uniformiza legislația diferitelor state înseamnă a reda un oarecare „frumos”, o oarecare „estetică” care să se repete de la un sistem de drept la altul. Cu toate acestea, nu dorim să realizăm o egalizare a sistemelor de drept, ci să descoperim o apropiere terminologică între acestea. Toate legislațiile devin din această perspectivă „frumoase”, dar nu sub aspectul proporționalității ca metodă de aducere laolaltă a termenilor⁴⁵. Cu alte cuvinte, „proporția” nu înseamnă „frumusețe”, iar această percepție s-a remarcat și în artă în secolul al XVIII-lea, când Burke a militat pentru ideea că „frumusețea” nu trebuie să fie „matematică”, nu trebuie să fie obiectivă, ci mai degrabă „contorsionată”⁴⁶. Putem afirma, astfel, că dreptul succesoral este „contorsionat”, iar această caracteristică este extrasă din specificul fiecărei societăți și al fiecărui sistem de drept asupra căruia ne-am plecat privirea.

⁴³ D. Alexandresco, *Explicațiune teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, tom VI, Editura Tipografia Națională, 1900, p. 6.

⁴⁴ S. T. Pearson, *The Testamentary Promises Act: To be or not to be?*, https://www.otago.ac.nz/_data/assets/pdf_file/0015/332430/the-testamentary-promises-act-to-be-or-not-to-be-would-a-testamentary-promises-claim-by-any-other-means-still-be-as-sweet-036353.pdf, accesat în 10.02.2025, p. 19.

⁴⁵ U. Ecco, *Istoria frumuseții*, Editura Rao, 2019, p. 94.

⁴⁶ *Idem*, p. 95.

Referințe

- Alexandresco D., *Explicațiune teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, tom VI, Editura Tipografia Națională, 1900.
- Bordu F., *Succession entre époux : quelle part pour le conjoint survivant?*, <https://www.capital.fr/votre-argent/succession-quelle-part-de-lheritage-pour-le-conjoint-survivant-1282648>, accesat în 5.03.2025.
- Brahim H. O., *Analyse linguistique des textes traduits dans les manuels scolaires du cycle moyen*, Faculté des Lettres et des Langues, Université Mouloud Mammeri de Tizi-Ouzou, 2017.
- Braun A., *Will Substitutes in England and Wales*, în Braun A., Röthel A., *Passing Wealth on Death*, Hart Publishing, 2016.
- Căpățînă O., *Titlul gratuit în actele juridice*, Editura Rosetti, 2003.
- Cărpenaru Stanciu D., *Dreptul de moștenire*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
- Centre national de ressources textuelles et lexicales, <https://www.cnrtl.fr/definition/succession>, accesat în 3.03.2025.
- Code civil français, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000006150535, accesat în 6.03.2025.
- Codrea C., *Donația în dreptul european. Aspecte de drept comparat*, Editura Universul Juridic, 2016.
- Codul civil*, ed. 21, Editura Hamangiu, București, 2024.
- Cornu G., *Vocabulaire juridique*, 12e édition, Presses Universitaires de France, Paris, 2018.
- Dubois S., *L'acceptation sous bénéfice d'inventaire : Une protection juridique pour l'héritier prudent*, <https://www.enovation-notaires.com/lacceptation-sous-benefice-dinventaire-une-protection-juridique-pour-lheritier-prudent/>, accesat în 5.03.2025.
- Ecco U., *Istoria frumuseții*, Editura Rao, 2019.
- Emerich Y., *Conceptualising Property Law: Integrating Common Law and Civil Law Traditions*, Edward Elgar Publishing, 2018.
- Fernet M., *La langue et le droit dans les relations commerciales internationales*, thèse, Université de Dijon, 2009.
- Gallanis Thomas P., *Will Substitutes: A US Perspective*, în Braun A., Röthel A., *Passing Wealth on Death*, Hart Publishing, 2016.
- Ginoulhiac C., *Cours de droit coutumier français dans ses rapports avec notre droit actuel*, în *Revue Historique de Droit Français et Étranger (1855-1869)*, volum 5, 1859, pp. 66-79, <http://www.jstor.org/stable/43840342>, accesat în 9.03.2025.
- Kaminsky M., *Legatee, Heir, Beneficiary, and Devisee: What Are the Differences?*, <https://www.legalzoom.com/articles/legatee-heir-beneficiary-and-devisee-what-are-the-differences>, accesat în 10.02.2025.
- Moreanu D., *Trust-ul în cadrul unui viitor cod civil European*, în *Studii și cercetări juridice europene. Conferința Internațională a doctoranzilor în Drept*, ediția a opta, Facultatea de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara, Editura Universul Juridic, București.
- Marty G., Raymond P., *Droit civil. Introduction générale à l'étude du droit et des institutions judiciaires. Le statut des personnes physiques et morales*, tome 1, Sirey, Paris, 1961.
- Musset J., *La "promesse de garder succession" en Droit Normand*, în *Cahier des Annales de Normandie*, n° 26, 1995, Mélanges René Lepelley, pp. 505-513, https://www.persee.fr/doc/annor_0570-1600_1995_hos_26_1_6640, accesat în 9.03.2025, DOI: <https://doi.org/10.3406/annor.1995.6640>.
- Pearson S. T., *The Testamentary Promises Act: To be or not to be?*, https://www.otago.ac.nz/_data/assets/pdf_file/0015/332430/the-testamentary-promises-act-to-be-or-not-to-

- be-would-a-testamentary-promises-claim-by-any-other-means-still-be-as-sweet-036353.pdf, accesat în 10.02.2025.
- Picovschi, *L'existence d'une vocation successorale*, <https://www.heritage-succession.com/article-la-vocation-successorale.html>, accesat în 7.03.2025.
- Poch M. P., «Introduction ». *Aux origines de la réserve héréditaire du Code civil : la légitime en pays de coutumes (XVIe-XVIIIe siècles)*, Presses universitaires d'Aix-Marseille, 2009.
- Revue pratique du notariat belge*, no. 2543 - Livraison des 10, 20, 30 mai 1968, <https://bib.kuleuven.be/rbib/collectie/archieven/rnb/1968-2543.pdf>, accesat în 5.03.2025.
- Romano-Safta E., *Dreptul de moștenire în România*, vol. I, Editura Graphix, 1995.
- Sacco R., *Un point de vue italien*, *Cahiers de Droit*, no. 28 (4), Les Presses de l'Université Laval, Québec, 1987, pp. 845-859, doi: <https://doi.org/10.7202/042844ar>